

Aandacht voor slavernij

Kasper de Graaf

Op 1 juli aanstaande is het 150 jaar geleden dat de slavernij in Nederland is afgeschaft. Daar is veel aandacht voor. Premier Mark Rutte heeft eerder al namens de Nederlandse staat excuses aangeboden voor het slavernijverleden. Er volgt een heel herdenkingsjaar. Ook de Raad van Kerken organiseert een herdenkingsbijeenkomst op 30 juni. Verder is een groot onderzoek gaande naar de rol van Nederlandse kerken in het slavernijverleden.

Toch kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat de herdenking onder veel christenen nauwelijks leeft – in ieder geval in mijn omgeving, mijzelf inclusief. Hoewel Nederland zich in het verleden schuldig heeft gemaakt, heeft de huidige generatie daar naar eigen gevoel niet direct mee te maken. En ook al weet ik dat slavernij nog volop bestaat, en dat er wereldwijd zelfs meer slaven zijn dan ooit, dat komt nog niet echt dichtbij.

Gelukkig geldt dit niet voor iedereen. In een recente open brief namens jongeren aan de kerken wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor onrecht, racisme en discriminatie. De slavernijherdenking op 1 juli en het komende herdenkingsjaar vormen voor plaatselijke kerken een goede kans om deze thema's daadwerkelijk aan de orde te stellen.

Vanuit de Bijbel is daar alle reden toe. Sociaal onrecht wordt regelmatig aan de kaak gesteld. Slavernij wordt niet afgeschaft, maar God geeft wel duidelijke bepalingen die de menselijke behandeling van slaven moet waarborgen. Zo moet elk zevende jaar aan Hebreeuwse slaven de vrijheid gegeven worden (Exodus 21:2; Deuteronomium 15:12). Als het volk onder koning Sedekia alle slaven de vrijheid weer teruggeeft, nadat dat lange tijd niet gebeurd is, maar hen vervolgens weer onderwerpt, reageert God met een hard en behoorlijk definitief oordeel (Jeremia 34:8-22).

Als God zo duidelijk oordeelt, dan kunnen wij als kerken het thema slavernij toch niet aan ons voorbij laten gaan? Laten kerken hun aandeel in het slavernijverleden onder ogen zien, en de pijn die dat verleden ook nu nog veroorzaakt eerlijk en ruimhartig bespreekbaar maken.

Bij deze blik op het verleden, doet het heden volop mee. In Jeremia 34 valt mij op dat God de schuld van de voorouders ten aanzien van slavernij noemt, en tegelijkertijd vooral de vinger legt bij de schuld van het volk op dat moment. Ook wij moeten ons bekeren van het sociale onrecht waaraan wij ons nog altijd schuldig maken. Racisme en discriminatie zitten diep in onze samenleving en onze leefwijze verweven. Ook in de kerk zijn we daar niet vrij van. We behandelen onze medemensen, en zeker de meest kwetsbaren, vaak niet 'zonder aanzien des persoons' (Jakobus 2:1-9). Heel makkelijk maken we onterecht onderscheid, profiteren we van een ander en geven we een ander het gevoel minder waard te zijn. Als het gaat over slavernij en racisme, dan is er steeds opnieuw bekering in het heden nodig.

Maar die oproep kan snel moralistisch en idealistisch worden. Op zich is het gezond dat zo'n oproep onrustig maakt, want bekering is echt nodig. Als echter alleen een schuldgevoel wordt aangepraat komen we geen stap verder. In de Bijbel klinkt een diepere motivatie om goed om te gaan met slaafgemaakten, vreemdelingen en andere medemensen. Steeds als het in de Bijbel gaat over slavernij, wijst God op hoe Hij zijn volk heeft bevrijd uit de slavernij in Egypte. De basis voor onze leefwijze ligt in wie God is en wat Hij doet. Naast schuldbelijdenis kan de kerk niet zonder geloofsbelijdenis. Uit onszelf lopen we stuk op de problemen en de zonde, die zich op zo'n diep en structureel niveau bevinden. Maar God laat zich kennen in Jezus, die ons bevrijd heeft uit de slavernij van de zonde. Dat geeft hoop op echte verandering, voorbij moralisme en idealisme. Hoe diep de macht van het kwaad ook doordringt, tot diep in ons eigen hart – Jezus heeft de banden van de zonde definitief doorbroken. Dat geloof moedigt aan om het kwaad van slavernij, onrecht en racisme eerlijk onder ogen te zien en er in de kracht van de Geest tegen te strijden.

Deze theologenblog is geschreven voor de website van het Nederlands Dagblad (gepubliceerd op 20 juni 2023) en het Friesch Dagblad (gepubliceerd op 25 juni 2023).